

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 17 februari 1921 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring av i lagen om fattigvården meddelade stadganden rörande förvärv av hemortsrätt.

Närvarande: herrar von Sneidern, von Sydow, Carl E. Svensson*), Petrén, Boberg, von Koch, Ivar Pettersson, Julin, Magnusson i Kalmar, Andersson i Knäppinge*), Karlsson i Gasabäck, Hagman, Magnusson i Skövde, Nilsson i Vibberbo, Carlsson i Solberga och Holmström.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 13, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herrar *Jonsson* i Risinge och *Westman* i Brobygård hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av ändring i nu gällande stadganden i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården rörande förvärv av hemortsrätt i syfte att bringa dessa stadganden i närmare överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i riksdagens skrivelse den 12 maj 1905.

Angående motiven för berörda hemställen får utskottet hänvisa till motionen.

Spörsmålet om hemortsrätten har städse ansetts vara ett av de mest svårlösta inom fattigvårdslagstiftningen. Såväl den svenska som den utländska lagstiftningen i ämnet hava under tidernas lopp undergått de mest skiftande förändringar. Före den nu gällande lagen om fattigvården gällde en av Kungl. Maj:t den 9 juni 1871 utfärdad fattigvårdsförordning. Denna innehöll följande huvudbestämmelse angående hemortsrätten, nämligen att svensk medborgare ansåges hava hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, varest han senast författningsenligt blivit eller

Historik.

bort bliva mantalsskriven. Vidare stadgades bland annat, att, därest någon för sig, hustru eller minderårigt barn kommit i behov av fattigvård innan ett år förflutit, sedan han, till följd av inflyttning, blivit eller bort bliva mantalsskriven inom visst fattigvårdssamhälle, eller därest någon, som med avseende å tilltänkt inflyttning mantalsskrivits inom visst fattigvårdssamhälle, dit ej inflyttat, han icke skulle anses hava hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, inom vilket han sålunda blivit eller bort bliva mantalsskriven, utan behölle den hemortsrätt, han näst därförut ägde. Detsamma gällde, där någon, som till följd av inflyttning blivit eller bort bliva inom visst fattigvårdssamhälle mantalsskriven, under loppet av ett år näst därförut eller näst därefter för sig, hustru eller minderårigt barn av annat fattigvårdssamhälle åtnjutit fattigvård.

Förordningens bestämmelser om hemortsrätt blevo under de följande åren inom riksdagen föremål för ett flertal i olika riktningar gående ändringsförslag. Av alla dessa förslag blev dock allenast ett lagfäst. Vid 1894 års riksdag föreslogs nämligen, att den fattigvård, som enligt 25 § utslöt förvärv av hemortsrätt i den kommun, där vederbörande blivit eller bort bliva mantalsskriven, skulle hava lämnats under det första kalenderåret, för vilket mantalsskrivning skett eller bort ske, i stället för inom ett år från mantalsskrivningen. Detta förslag antogs, och Kungl. Maj:ts förordning härom utfärdades den 31 december 1894.

Vid 1905 års riksdag väcktes av enskilda motionärer förslag om revision av fattigvårdslagstiftningen. I anledning av berörda motioner anhöll riksdagen i skrivelse den 12 maj 1905, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till bland annat ändrade bestämmelser beträffande hemortsrätt i fråga om fattigvård och rörande förhållanden, som därmed ägde sammanhang, vilka bestämmelser borde upptaga strängare villkor för hemortsrätts uppkomst än de då i ämnet gällande och vara ägnade att såvitt ske kunde inskränka och förenkla tvisterna mellan kommunerna om ersättning för lämnad fattigvård. Såsom motivering härför anfördes i skrivelsen bland annat. Den även i 1871 års förordning upptagna grundsatsen, att en var enligt regeln borde i avseende å fattigvård höra till den kommun, dit han i allmänhet i borgerligt avseende hörde, syntes riksdagen ej vidare böra upprätthållas. Från den i enlighet med densamma uppställda huvudregeln i fråga om förvärvande av hemortsrätt gjordes visserligen undantag, bland annat genom stadgande, att under viss tid åtnjuten fattigvård hindrade hemortsrätts uppkomst. Men därigenom undvekes ej de menliga verkningarna av huvudregeln. Vid då gällande bestämmelsers tillämpning t. ex. å en person, som mantalsskreves i ett samhälle, men

kort därefter åter utflyttade samt tillbringade större delen av det år, för vilket mantalsskrivning skett, i annan kommun utan att åtnjuta fattigvård, komme det att inträffa, att han i fråga om dels näst därpå följande år och — om ny hemorts rätt ej bevisligen förvärvades — dels även senare åtnjuten obligatorisk fattigvård fölle förstnämnda kommun till last. Grunderna för hemorts rätt borde enligt riksdagens åsikt fastställas så, som omsorgen för en rättvis fördelning av ansvaret anbefalldes. Men i den mån sådant läte härmed förena sig, borde de bestämmas på ett sätt, som vore ägnat att till antal och vidlyftighet inskränka tvisterna mellan kommunerna.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 21 juni 1907 uppdragit åt en kommitté att utarbeta förslag till den förändrade lagstiftning angående, bland annat, fattigvården, som kunde finnas erforderlig och lämplig, överlämnade kommittén den 19 februari 1915 betänkande med förslag till lag om fattigvården m. fl. författningar.

I 45 § av nämnda lagförslag föreslog kommittén, att svensk medborgare skulle i fråga om fattigvård hava hemorts rätt i det fattigvårdssamhälle, inom vilket han senast varit mantalsskriven utan att hava under det år, som mantalsskrivningen avsåge, kommit i åtnjutande av fattigvård, som, enligt vad i 49 § i samma lagförslag sades, utövade inverkan på förvärv av hemorts rätt.

Som anledning till att riksdagens direktiv icke följts anförde kommittén, bland annat, följande. Med hänsyn till de såväl av riksdagen som från annat håll uttalade önskemålen om strängare villkor för förvärv av hemorts rätt ansåg sig kommittén emellertid böra göra ett försök att anordna hemorts rätten på grundvalen av viss tids vistelse i en kommun. Kommittén utarbetade därför ett förslag till lagbestämmelser om hemorts rätt, vari såsom huvudregel uppställdes, att en person förvärvade hemorts rätt i det fattigvårdssamhälle, inom vilket han under en tid av ett år senast varit bosatt, därvid dock detaljerade föreskrifter måste lämnas om de förhållanden, som konstituerade en bosättning. Trots det fullständigare uttryck detta förslag gav åt samhörighetssynpunkten framstod det för kommittén såsom i hög grad tvivelaktigt, huruvida detta uppvägede de praktiska fördelarna av att bibehålla mantalsskrivningen såsom utgångspunkt. Tillkomsten av lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 hade även givit kommittén anledning att taga under övervägande, huruvida och i vad mån hemorts rätts spörsmålet därigenom kommit i förändrat läge. I den mån personer, som vore i behov av det allmännas hjälp, finge sitt behov tillgodosett genom pension i stället för fattigvård, komme stadgandena om hemorts-

rätt att få minskad användning. Om tvekan förut kunnat råda, huruvida en omläggning av hemortsrätten enligt ovan angivna grunder borde äga rum, hade det efter pensionsförsäkringens införande syntts kommittén klart, att tidpunkten ej vore lämplig att föreslå en dylik omläggning av hemortsrätten, utan att hemortslagstiftningen hos oss allt fortfarande borde ställas i förbindelse med mantalsskrivningen.

I proposition nr 135 till 1918 års lagtima riksdag med förslag till lag om fattigvården m. m. upptogs kommitténs förslag med vissa smärre ändringar i hithörande paragrafer. Enligt propositionen hade föredragande departementschefen — under anförande, bland annat, att sakläget syntes hava i någon mån ändrats sedan 1905 års riksdag formulerade sin ståndpunkt i hemortsrättsfrågan -- förklarat, att han ansåge sig böra tillstyrka kommitténs förslag om mantalsskrivningen såsom grundläggande för hemortsrätten.

Andra särskilda utskottet, som till förberedande behandling förehade förevarande proposition, gjorde i sitt utlåtande häröver icke någon erinran mot propositionens förslag om hemortsrättsbestämmelserna. Endast en ledamot var skiljaktig.

Propositionen blev av riksdagen på denna punkt i oförändrat skick bifallen.

Utskottet.

Genom att år 1918 antaga fattigvårdslagstiftningskommitténs ifrågasvarande principer för hemortsrättsfrågan, har riksdagen frångått sitt år 1905 fattade beslut i ämnet. I det förhållandet, att så utan nämnvärd meningsskiljaktighet skedde, finner utskottet bevis för, att riksdagen blivit övertygad av de skäl, som av kommittén och Kungl. Maj:t anförts för deras från 1905 års riksdagsskrivelse skiljaktiga ståndpunkt.

Av motionärerna hava nu inga nya, vid frågans avgörande 1918 obeaktade synpunkter framförts. Att, såsom motionärerna framhållit, fall kunna förekomma, då det rådande systemet kan vara obilligt, har aldrig förnekats och kan ej heller förnekas. Men med ett system, som försvårar förvärvet av hemortsrätt, följer andra olägenheter. Antagas bestämmelser, som bereda kommunerna större möjligheter att undgå fattigvårdsberättigades hemortsrättsförvärv av sådan art, att de kunna verka obilligt, komma samma bestämmelser att försvåra det för kommunerna att i fattigvårdshänseende bliva utav med personer, vilkas bristande samhörighet med kommunen är lika uppenbar. Fordran på ökad samhörighet mellan kommunen och den fattigvårdsberättigade för förvärv av hemortsrätt torde vidare svårigen kunna lösas utan mera utvecklade bestämmelser än de nuvarande enkla och på den faktiska man-

talsskrivningen grundade, varigenom även ökade möjligheter öppnas för tvister om hemorts rätt mellan kommunerna. Men inskränkningar och förenklingar av dessa tvister var även ett önskemål, som framhölls i 1905 års riksdagsskrivelse.

Utskottet finner därför inga övertygande skäl framförda för upprivande av 1918 års riksdags beslut. Endast en längre tillämpning av den gällande fattigvårdslagen kan lämna möjlighet till nya erfarenheter på detta invecklade och svåra område.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 11 februari 1921.

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.
